

Presentació

Higini Anglès, nascut a Maspujols (Baix Camp) el primer dia de l'any 1888, fou un dels singulars casos de personalitat científica enmig d'un medi no solament poc propici, sinó, a voltes, fins i tot hostil. Hostils eren (i ho són) determinats sectors socials quan sentien parlar de música i de músics, convençuts de la poca importància d'aquella i la dubtosa moralitat d'aquests.

Malgrat això, mossèn Higini volgué no tan sols dedicar-s'hi, sinó que trià una de les activitats menys conegudes i treballades en aquell temps: la musicologia, tant en la seva vessant paleogràfica com en el camp de l'etnomusicologia.

La seva tasca, dedicació apassionada i científica impulsada pel mestre i precursor Felip Pedrell, a qui cal recordar i citar molt especialment en aquesta avinentesa, el portà a desempolsar un gran nombre de partitures que dormien en l'oblit dels arxius i, un cop transcrites acuradament a la notació moderna, a donar-les a conèixer, acompanyades d'estudis crítics que en facilitessin la comprensió i la interpretació.

D'altra banda, i molt

connectades amb els estudis de musicologia històrica, cal destacar les seves recerques a l'entorn del

çoner popular, primer pels pobles del Camp de Tarragona i després per terres de tot el Principat de Catalun-

folklore musical. Des de molt jove, dedicà una bona part del seu temps a recollir el ric repertori del can-

ya. El treball incansable, constant i rigorós d'Anglès, la seva reconegudíssima vàlua comarcal, na-

cional i internacional, la seva vinculació a l'entitat, i el fet de commemorar-se enguany el centenari del seu naixement són els motius que han decidit a les seccions de Música i de Llengua i Literatura del Centre de Lectura de Reus a organitzar un seguit d'actes dedicats a recordar-ne la personalitat humana i la categoria científica, i a divulgar la seva obra.

Aquest monogràfic que ara presentem pretén ésser una digna cloenda d'aquestes activitats desenvolupades durant tot l'any, com una exposició bibliogràfica, una conferència i un concert, que han estat prou importants.

A aquests actes organitzats per la nostra entitat, cal sumar-hi altres actuacions impulsades per institucions, entitats i col·lectius comarcals, i també el Congrés Internacional *Higini Anglès i la musicologia hispànica*, realitzat a Barcelona i Tarragona.

El Centre de Lectura de Reus creu que amb la seva aportació pot contribuir a l'homenatge col·lectiu que la musicologia i la cultura catalana i universal ret enguany d'una manera inqüestionablement merecuda a Higini Anglès.

Sumari

0. Presentació.....	2
1. Higini Anglès i el folklore musical i literari	
1.1. Una conferència d'Higini Anglès: <i>Cançons del Camp i del Montsant</i>	3
1.2. Onze romanços tradicionals del Baix Camp, Salvador Rebés.....	6
2. Higini Anglès i la musicologia històrica catalana i hispànica	
2.1. L'obra musicològica d'Higini Anglès i la música vocal, Joaquim Garrigosa.....	13
2.2. L'obra musicològica d'Higini Anglès en la música instrumental per a orgue, Vicent Ros.....	15
2.3. La tasca musicològica d'Higini Anglès, Francesc Bonastre.....	17
3. Cronologia biogràfica i bibliogràfica d'Higini Anglès, Jordi Dolç.....	19

Coordinació: **Gabriel Ferré** (SECCIÓ DE LLENGUA I LITERATURA) i **Antoni Colom** (SECCIÓ DE MÚSICA)

L'edició d'aquest monogràfic compta amb el suport econòmic del

Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Fotografies extretes del llibre de Jordi Dolç i Cartanyà, *Higini Anglès (1888 - 1969)*. Tarragona, Edicions El Mèdol, 1988.

1. Higini Anglès i el folklore musical i literari

Una conferència d'Higini Anglès: *Cançons del Camp i del Montsant*

Reproduïm tot seguit la ressenya de la conferència que Higini Anglès pronuncià el dia 14 de març de 1928 al Centre de Lectura de Reus sobre *Cançons del Camp i del Montsant*, organitzada conjuntament per la Secció Excursionista i la Secció de Música (1). L'interès d'aquesta conferència, cal centrarlo, d'una banda, en les intel·ligents observacions que sobre els aspectes musicals i literaris de les cançons populars fa l'il·lustre investigador, i, d'altra banda, en tots aquells comentaris que donen fe i testimoni de la seva dedicació personal al treball de camp i a la recerca directa de cançons per les terres del Camp de Tarragona. Un felicitat resultat d'aquesta dedicació apassionada d'Higini Anglès fou l'edició del *Recull de cançons populars de la comarca del Camp*, l'any 1926 (2).

Les paraules d'Higini Anglès (Maspujols, 1888-Roma, 1969), pronunciades a Reus a l'edat de 40 anys, ens acosten a la gran personalitat científica i humana de qui enguany, 1988, celebrem i commemorem el centenari del seu naixement.

G.F.

Notes

1. Conferència de Mossèn Higini Anglès, *Revista del Centre de Lectura*, any IX, núm. 179. Reus, març de 1928, pàgines 99-102.
2. Mossèn Higini Anglès, *Recull de cançons populars de la comarca del*

Camp. IV Certamen 1921, Reus, Centre de Lectura, 1926, Volum III, pàgines 243-334.

Conferència de Mossèn Higini Anglès.-

El dia 14 de març, va explicar aquest il·lustre musicògraf la seva conferència sobre *Cançons del Camp i del Montsant*. Va presentar-lo el president de la Secció Excursionista. Va dir que Mn. Anglès es devia, com a gairebé concitadà nostre, a l'actuació cultural del Centre de Lectura i que la seva col·laboració constituïa, per nosaltres, una honor. Retreu la seva vàlua com a estudiós de matèries musicals, en la qual tasca és un brillantíssim continuador de l'obra de Felip Pedrell, el seu eminent mestre. Li regracia, en nom de les Seccions Excursionista i de Música, organitzadores d'aquesta conferència, la seva presència a la nostra tribuna.

Començà Mossèn Anglès ponderant el valor de la cançó popular. Tots els pobles, des de temps, se n'han preocupat. Com a mostra -va dir- us donaré un exemple. A Alemanya, en el temps de la guerra, quan tantes de preocupacions sobre l'esdevenidor nacional havien d'agavellar les mentalitats dels homes d'aquell país, es creava un laboratori de cançons populars, que funcionava en els camps de concentració de presoners, sota la direcció del professor W. Doegen. La recollida va ésser abundant i d'arreu del món.

Fins hi hagué cançons catalanes. Si no existís, en aquesta branca del folklore, una valor veritable, un poble, en unes hores decisives, no s'hi hauria dedicat. És el mateix que, en altre sentit, avui es fa amb *l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, que duu ja arrellegades més de vint-i-cinc mil variants de cançons catalanes, gràcies al mecenatge del senyor Patxot.

Cal tot d'una, però, remarcar que, així com d'entre els temes literaris de les cançons populars, en trobem alguns que són internacionals, altres que són nacionals i altres que són comarcals, així passa també en els temes melòdics.

La cançó popular, ultra una valor tècnica i la força artística, ultra el llevat que duu per a crear música nacional i música nova, mereix la nostra atenció per ésser una obra amb sentors d'eternitat. No és ni la cançó d'avui ni l'obra d'un home. És feta pels segles i per un poble. En ella vibra una personalitat nacional i s'hi poden trobar característiques de contrada i de comarca.

Cal que li assenyalem un fenomen universalista. La tonada d'unes mateixes cançons es troba en indrets diametralment oposats. Diuen els musicòlegs moderns que molta part dels cants del repertori litúrgic de l'església llatina, ens ha vingut d'Orient. Tinguem, però, en compte que entre el repertori dels cants litúrgics, tant en els creats a Orient com en els creats a Occident, s'hi tro-

ben una infinitat de melodies certament xuclades de cançons populars de diferents pobles i que el cristianisme va espiritualitzar i consagrar endinsant-les dins la seva litúrgia. Per no cansar, no citem un bon rengle de melodies populars catalanes que hom pot veure avui dins el cant gregorià servat en còdexs dels segles X - XII. Aquest fet em va moure, en els anys de la meua joventut, a córrer muntanyes i seguir valls i planades de la terra nostra, desafiant la burla que de mi feia, de bell antuvi, algun company de la clerecia pel fet que jo corregués així adelerat en recerca de cançons.

Més tard, després dels meus estudis sobre el repertori melòdic de les cançons dels trobadors provençals i francesos dels segles XII i XIII, com també de les cantigues del segle XIII de N'Anfós el Savi, rei de Castella i Lleó, m'he adonat de la riquesa de cançons populars que hom pot veure en aquell repertori medieval. Per no allargar, cito només aquella cançó *No puec sofrir qu' a la dolor del trobador Guiraut de Borneil* (1175-1220) el qual havia corregut per les Corts de Navarra, de Castella i, principalment, de Catalunya - Aragó. Aquesta tonada, la cantava, encara, amb poques variants, aquell altre trobador de nom Peire Cardenal (1210-1230), tan honorat per Jaume d'Aragó. Aquesta tonada trobadoresca, però, la trobem ben viva i avui encara ben clara en la nostra cançó popular *El mestre que m'ensenya*.

Cito només, de passada, aquella cantiga *Des quando Deus sa Madre* del rei N' Anfós el Savi, la tonada de la qual trobem exacta en la nostra cançó de lladre *Quan jo n'era petitet*.

És cosa avui ben sabuda que el repertori de música polifònica dels segles XII-XVII es basa generalment o en la melodia gregoriana de l'església llatina o en la cançó popular dels pobles d'Europa. Si disposés ara de temps, podria presentar-vos bones mostres de cançons populars catalanes i castellanes que es troben ben clares o mig velades dins les obres polifòniques dels mestres de les escoles de polifonia

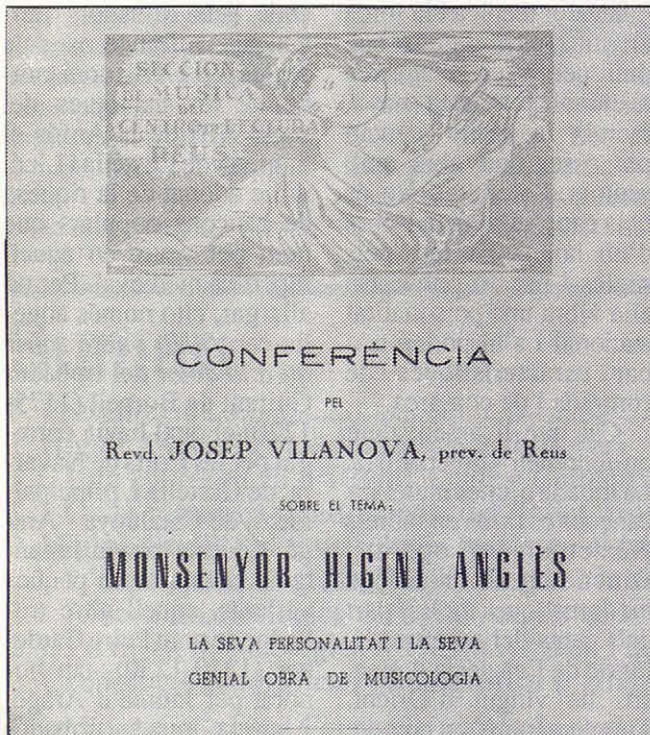
clàssica dels segles XV-XVII. Valgui, de moment, aquella tonada de batre, del Montsant, *La Figuera n'és molt alta, Cabacés molt amagat*, que aquell Joan Brudieu, mestre de la Seu d'Urgell en el segle XVI, cantava dins un dels seus madrigals a quatre veus. És el més que aquest compositor havia fet amb aquella altra tonada de Marsà *Unaflor prompte es mustiga* i amb aquella *Vora, voreta la mar*, que després veurem com a trobada a Ulldemolins i que tanta semblança duu amb aquella tonada del cant litúrgic de la Passió, en temps vells cantada en terres del nord d'Europa.

Aquestes petites mostres us donaran més consciència del que són les nostres cançons i de com les hem d'estimar.

La nostra cançó del Camp i de la muntanya no ha estat oblidada i menyspreada. Jo puc ben dir-vos que les cançons de treballada de la muntanya de Prades i del Montsant, són de les tonades més fortes que tenim a Catalunya; jo puc ben dir-vos que la cançó religiosa del Camp i del Priorat i del Montsant, són de les joies més preuades del nostre cançoner popular religiós. Jo no sé d'on poden venir-nos aquelles tonades de batre i llaurar de les muntanyes altes, altres temps vives dins el nostre Camp de Tarragona, curulles de melismes damunt la síl·laba de la rima del vers i que tanta relació duen amb els cants orientals. Avui mateix, parlava jo a Barcelona amb el gran musicòleg Peter Wagner, professor de musicologia a la universitat de Friburg, a Suïssa, i home eminentíssim en els estudis de la música gregoriana de l'església llatina i de l'església oriental. Aquest musicòleg és avui un dels capdavanters en l'estudi de les relacions entre la música llatina i l'oriental. Precisament, en veure ell que dins l'església llatina hi ha melodies amb un bell rengle de melismes damunt una síl·laba d'una paraula donada, i que això no és pràctica dels pobles llatins, sinó dels orientals, defensa la teoria, avui força admesa, que tals cants de l'església llatina han vingut de l'Orient. Abans de venir a Reus, jo li he ensenyat algunes d'aquestes cançons de batre i de llaurar de la nostra muntanya del Montsant i s'ha quedat meravellat. Però jo vull encara contar-vos breument una anècdota, que em va passar fa uns anys.

Jo em trobava a Viena; havia fet bona recerca de la música hispànica antiga

que pogués trobar-se en aquelles riques biblioteques. A mi em plaïa molt d'anar per les sinagogues i esglésies orientals per tal de sentir els cants de llurs litúrgies. En saber que a Viena hi havia una església dels monjos Mechitaristes, vaig anar-hi per a oir-ne els cants. Havia fet tard. Essent a la sagristia vaig demanar pel mestre de cor, el sagristà se'm negava a cercar el monjo; tant instava, que per fi el monjo encarregat dels cants baixava a la sagristia. Aquests monjos tenen la litúrgia armènia; el monjo susdit, fins ara havia viscut a Turquia. En veurem, així deia: *I què tinc a veure jo, monjo armeni, amb Vós, sacerdot vingut de l'Espanya? Què té a veure l'Armènia amb l'Espanya? Per què voleu oir els nostres cants?*, Calmeu-vos, Pare, jo li responia; permeteu-me que us preguntï pels vostres cants litúrgics i vulgueu cantar-me'n petites mostres; jo us cantaré algunes melodies dels pagesos de la nostra muntanya de Tarragona, i ja veureu com ens farem amics ben de pressa. Tant s'enternia, que al cap de cinc minuts, ell havia corregut per cercar-me els reculls de cants de la seva litúrgia; al meu prec, em cantava aquells grans rengles de notes i de rics melismes damunt una síl·laba donada; em cantava amb finor profundíssima aquells intervals de segona augmentada i aquelles floritecles deliciosos. Tant m'emocionava, que jo li cantava algunes mostres de les nostres cançons tarragonines de treballada. En sentir-me, així em deia: *Com és possible, a l'Espanya canten així els pagesos? Si això són cançons aràbigues, perses, turques... Ah! Ara comprenc com teníeu raó de cercar-me. Tan amics ens féiem, que el bon monjo em donava nota de les seves col·leccions de can-*

Cartell que anunciava una conferència feta al Centre de Lectura de Reus sobre la vida i l'obra d'Higini Anglès poc temps després de la seva mort.

çons litúrgiques més importants.

I és que tenim, al costat de la cançó perfectament autòctona, aquella altra que ha sofert un procés d'adaptació, vinguda de vegades de terres molt llunyanes. Les invasions i conquestes del temps antic portaven la imposició, pels triomfadors, d'un gran rengle de coses. Els pobles de la Catalunya nova i de la Catalunya novíssima, sotmesos tant de temps als sarraïns, mostren reminiscències d'aquells antics dominadors. Jo he recollit cançons, amb un evident parentesc àrab, a Prades, al Montsant, a Mallorca i a Tortosa.

Vaig dedicar-me, un temps, a aquesta tasca. La vaig fer sol i acompanyat de Ventura Gassol, el nostre gran poeta, i amb el doctor Batista i Roca; també amb el doctor Pere Bohigues, tan conegut en el camp de la literatura medieval. Quan marxava de Barcelona, el mestre Pedrell semblava que em beneís. M'encoratjava, i em deia: *Corre muntanyes, dona't força manya. Jo ja no puc fer aquest treball; sóc massa vell. Però si no es fa de pressa, es perdran, per sempre, gran part de les nostres cançons.* I és cert, aquest perill encara dura. El jovent dels pobles les menysprea i els vells se les enduen a la tomba. És una tragèdia. I a Riudecols, a l'Aleixar, a Vilaplana, jo he trobat coses belles i estic segur que tenim molts pobles de muntanya i del pla de Tarragona, on el patrimoni s'esmuny. Per la recerca que vaig fer al Camp, puc assegurar que la cançó popular de la nostra comarca és riquíssima en música. És llàstima que es perdi. Jo ara, un treball n'aparta un altre, ja no puc dedicar-me a continuar aquesta recerca per les meves terres. Com em plauria que sorgís un devot de la música per a fer-la!

És de primera necessitat.

Les cançons del nostre Camp i les del Montsant no són gaire conegudes. La seva recerca només implicaria una mica de bona voluntat. Quan jo la feia, hi havia llocs, als quals hom m'aconsellava que no anés. Tenien mala anomenada. Però m'hi arriscava. Feia, pertot, una mica de gràcia que un capellà s'interessés a fer-se cantar cançons, i cançons rànries. Però tothom vibra en tocar les coses de la terra. I quan hom sap que hi ha un món culte que hi dóna importància, el seu preu, al propi país, puja considerablement. I en aquells pobles de mala anomenada era allà on trobava, al capdavant, més facilitats. En tots els pobles per on passàvem, la gent arribava a donar-se bon compte de la importància d'aquelles cançons; arreu hom ens assegurava que si llur cançó era de tant de preu, ja curarien que no es perdés mai més.

Les cançons que, com a mostra de les moltes que vaig trobar, sentireu ara, són collides de pròpia mà. Gairebé sempre anàvem a peu a cercar-les. Ens semblava que, per obtenir un tresor, calia patir, fer-se'n digne. Fins alguna aventura va esdevenir-nos. En fer, amb Ventura Gassol, el camí d'Ulldemolins a Margalef, que és un captivament per als ulls, hom va dir-nos que estarfem dues hores. N'hi ha gairebé quatre o cinc. I la bellesa magnífica d'aquelles muntanyes encara va fer-nos el més llarg. Se'ns va fer negra nit, i encara no havíem arribat a Margalef ni sabíem si trigaríem poc o molt a ésser-hi. Què fer? Resolguérem deturar-nos: passar la nit, al ras, en aquell mateix indret del camí. Per matar el temps, cantàvem cançons. Va sentir-nos un pastor i ens va portar a la balma on passava la nit. Per sopar ens va donar esquiroles fregides amb patates, que Gas-

sol va ajudar a coure, i ens va oferir el seu jaç de palla. L'esquiroles no va provar-nos; el jaç, el compartíem amb les rates. Però la nostra gratitud per a aquell bon muntanyenc a qui havien atret les nostres -les seves!- cançons, va ésser grandiosa.

Després, la senyora Canal i el senyor Fuster van cantar un seguit de cançons populars del Camp i del Montsant, d'una bella manera. Mossèn Anglès va fer un comentari de cada una. Escolteu -va dir- aquest *Ai, bon Jesús meu!*, de Riudecols, que sembla una coral de Bach o aquest *Càstig* de Gratallops, com transpira tristesa i esperança i encomana espant; es diria escrit per Händel. La cançó de bressol *La dida* té una tonada al Camp i una altra a muntanya; a Valls té una sentor oriental, a la Morera és fina, però sense brodadures. La *Dama de Reus*, de Cabassers, és una bella mostra romanesca; es troba enllà de Tortosa, amb una lletra gens avallencianada. El *Pau Riero*, de la Morera, és una variant de *L'Hereu Riera*; és més viva; nosaltres la cantàvem quan estàvem cansats, per reprendre coratge. Jo voldria, però, que us fixéssiu especialment en el nostre *Comte l'Arnau*. El vaig cercar molt de temps debades per la serra de Prades. La llegenda es canta per tot Catalunya i em sorprenia de no trobar-la ací. Un dia, però, a la vila comtal, em va ésser cantada. Van dir-me, i tot, que el Comte l'Arnau era de Prades i fins van mostrar-me la seva casa pairal, a la qual encara en diuen a ca l'Arnava, per haver passat a una pubilla; ens parlaven també dels olive-rars de ca l'Arnau, perduts, en una nit, pel Comte maleït dins un joc infernal. Després he pogut saber que aquesta cançó va de la serra de Prades a la del Montsant i baixa al Camp. Un cop trobada, la meva

mare, a Maspujols, va dir-me que també la sabia.

La lletra és especial, la música esfereïdora. Arribat a Barcelona, vaig anar a veure Pedrell, al qual, per tot Déu-vos-guard, la hi vaig cantar. Estava amb Morera i Galfà i tots dos van ésser colpits per la seva imponent bellesa; al mestre Pedrell van erisar-se-li els cabells. *La mal maridada*, d'Ulldemolins i Cabassers, és una cançó de broma, molt fina; a cada vila té una tonada diferent. També és una bella cançó de broma, *Els fadrins de Riudecols*, de Montbrí, de lletra semblant als *Fadrins de Sant Boi*. La cançó de pandero, del mateix poble, és una delícia de lletra i música. A les nostres comarques es perd el costum, viu a l'Urgell, de cantar aquestes cançons de pandero i elles se'n van amb el costum. La cançó de batre abunda a Mallorca. Però la de la muntanya de Prades la supera. És potent, forta. A Mallorca respira llum, estius secs; a Prades, les roques brunes i asprives. Ens pensàvem que són cantades pels pagans; la seva força i embranzida semblen maleir el treball. Els estrangers diuen que no hi ha res tan fort com les nostres cançons de batre i de llaurar. Tan magnífiques i riques són que, davant seu, es poden escriure simfonies i poemes musicals no tants jats encara. Vaig acceptar -acabà dient Mossèn Higiní Anglès- de donar aquesta conferència pel gust de cooperar en la tasca cultural del benemèrit Centre de Lectura. Com em plauria que les meves paraules i l'exemple de les cançons que s'han cantat encoratgessin algú per salvar el nostre patrimoni musical, que se'ns fa escàpol! Un llarg aplaudiment va premiar la dissertació del docte conferenciant. Les seves paraules, a posta, van ésser planeres, però curulles d'interès i de força documental.

Onze romanços tradicionals del Baix Camp

En una altra avinentesa, dins unes pàgines dedicades a la memòria d'Higini Anglès (1), vaig assenyalar la presència a l'arxiu Menéndez Pidal (AMP) d'un cert nombre de romanços tradicionals aplegats a les comarques de Tarragona per mossèn Anglès i Ventura Gassol entre 1919 i 1921. Si mirem una mica de prop les circumstàncies en què arribaren a Madrid, ens adonarem que aquella no fou una tramesa eventual, sinó que responia al procés d'elaboració d'un projecte, mai del tot enllestit, que Menéndez Pidal acaronava des de la seva joventut: el *Romancero General* de les llengües peninsulars (2).

L'àmbit català era, sens dubte, el més reduït de la col·lecció particular de Pidal, tan ben fornida de romanços castellans i sefardites:

Tengo recogidos muchos millares de versiones en todos los países de habla castellana y entre los judíos de todo el mundo, pero de Cataluña apenas tengo nada. La gran obra del Cançonero, que he tenido ocasión de admirar últimamente, me apartaba de toda búsqueda en la tradición de allí. Pero es el caso que, para todo estudio de los romances, se necesita conocer la repartición geográfica de sus variantes, y, sin las versiones catalanas de los romances castellanos, mi estudio quedará incompleto.

(De M. Pidal a Francesc Patxot, esborrany de data 10.5.1930).

De fet, aquesta necessitat es va suscitar almenys deu anys endarrera. Així, en un acurat treball de 1920, *Sobre geografía folklórica. Ensayo de un método* (3), on Menéndez Pidal exposava la variabilitat geogràfica del *romancero* amb el concurs de més d'un centenar de versions inèdites de *Gerineldo* i de *La boda estorbada*, la tradició catalana s'hi trobava representada bàsicament per textos impresos de Milà i d'Aguiló. No pretenc pas ara d'esbrinar les implicacions que això comporta per al propi article; de totes maneres, ho considero revelador de la manca de materials catalans que aleshores patia la col·lecció.

Notem, però, que ell n'era prou conscient. Ens ho confirmen, a banda del text anterior, diverses iniciatives extretes de la seva corespondència, la primera de les quals data justament de l'any 1920. En una carta del mes de maig, el doctor Antoni Rubió i Lluch (4) anuncia:

Respecto del Romancero, que ha de ser la magna obra de su vida, no pondré en olvido su encargo, y ya lo he recomendado a un joven sacerdote músico que estudia nuestra poesía popular. (De Rubió a M. Pidal, 22.5.1920, AMP).

És a dir, que Menéndez Pidal, bo i adduint la tasca del *Romancero General*, li demanava versions de l'àrea catalana, i ell, al seu torn, traslladava l'encàrrec a la persona idònia. ¿Al·ludeix quan escriu "un joven sacerdote músico" a Higini Anglès? Em sembla força probable: mossèn Anglès, deixeble i continuador de Felip Pedrell, a més d'ésser un destacat col·lector de melodies populars, dirigia des de 1917 el departament de música de la Biblioteca de Catalunya, una responsabilitat que li havia estat confiada per Jordi Rubió i Balaguer... Tanmateix, el nom del jove musicòleg no havia depassat encara els límits de Catalunya, i potser per això se'n fa esment d'una forma inconcreta (4).

Dos anys després, Manuel de Montoliu comentava, entre d'altres coses:

Cumplí sus encargos. Mossèn Anglès me dijo que está dispuesto a enviarle todo lo referente al Romancero que ha encontrado en Catalunya. (De Montoliu a M. Pidal, 29.7.1922, AMP).

En aquest cas no hi ha dubte sobre els objectius de Menéndez Pidal, ni tampoc quant a la identitat de l'home disposat a col·laborar-hi. També cal tenir present que Menéndez Pidal i Higini Anglès es van conèixer aquell mateix any 1922; l'un preparava, a la biblioteca d'El Escorial *Poesía juglaresca y juglares*; l'altre hi havia anat amb el propòsit d'estudiar els documents de música antiga (5). És de creure, doncs, que l'ocasió va servir igualment per tractar del romancer tradicional sense cap mediador.

No obstant això, el darrer pas, el va fer Pere Bohigas, a instàncies, com sempre, de Pidal:

Cumpliendo el encargo que me hizo vd. al salir de Madrid, le envío hoy algunos romances de Gerineldo de la colección de los sres. Higinio Anglès y Ventura Gassol (...) Les he indicado también a los dos coleccionistas mencionados el deseo de vd. de conocer los romances castellanos que han recogido en Cataluña, y me han dicho que no tienen ningún inconveniente. (De Bohigas a M. Pidal, 10.7.1922, AMP).

Val a dir que Bohigas ocupava en aquest assumpte una posició particularment oportuna, perquè, d'una banda, havia fet a Madrid els estudis de doctorat amb Menén-

dez Pidal (curs 1921-2), a qui va sorprendre l'interès d'aquell alumne -deixeble de Rubió i Lluch- per la narrativa medieval; de l'altra, l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya l'havia designat company de recerca d'Higini Anglès, dins el marc de la missió al Solsonès i al Berguedà, l'estiu de 1922 (6). Així, com a conseqüència d'aquesta curiosa xarxa de relacions, Bohigas esdevé l'intermediari definitiu.

El primer grup de romanços surt de Barcelona, ja ho hem vist, el 10 de juliol de 1922. El constitueixen cinc versions de *Gerinel-lo* (Gerineldo) copiades personalment per mossèn Anglès. Heus aquí les poblacions a què pertanyen, segons el mateix col·lector:

1. Gratallops (Priorat); 2. Sort (Pallars Sobirà); 3. Esterri d'Àneu (Pallars Sobirà); 4. Sanatiya (Segarra; recollida a Solsona); 5. Les Borges del Camp (Baix Camp) (7). Convé advertir, de passada, que la cinquena versió potser correspon a Alcalà de Xivert (Baix Maestrat) i no a les Borges del Camp, malgrat l'atribució d'Anglès. Molt em temo que, al moment de duplicar-la, hi va haver un lapsus que ara no fa al cas de comentar.

El *Gerinel-lo* de Gratallops n'és el més remarcable, des d'una perspectiva literària, a causa de la contaminació amb *El poder del cant* (*La canción del huérfano*) i, sobretot, per la seqüència en què la infanta demana la llibertat del seu estimat, amb una fórmula que es remunta a un romanç castellà de referent èpic o històric, *Doña Urraca libera a su hermano de prisión*: (8)

Acuérdese, lo rei mi padre, un dia en el corredor,
porque no estaba quieta me va dar un bofetó,
i després perquè callessa va dir que em daria un do.
Aqueix do quiero, mi padre, aqueix do lo quiero jo.

En una carta posterior, Bohigas apunta que tots cinc *fueron recogidos por los años 1919 y 1920* (24.10.1922, AMP). Ara bé, resulta evident que els números 2-4, atenent la procedència geogràfica, daten de la sortida conjunta d'Higini Anglès, Ventura Gassol i Josep M. Batista i Roca, l'any 1921.

Retinguem el fet que Menéndez Pidal necessitava, i tenia l'esperança d'aconseguir, *todo lo referente al Romancero (...) encontrado en Cataluña* -és a dir, aquell romancer d'arrel castellana tradicionalitzat a Catalunya amb un grau variable d'adaptació lingüística- i que, d'entrada, només va rebre cinc variants d'un únic romanç. El seu corresponsal, Pere Bohigas, li avançava aquesta justificació:

Si la cosa dependiera sólo de Anglès, fácil sería de arreglar, pero como quiera que el que se cuida de las letras es Gassol, y éste está muy ocupado y es bastante desordenado, resulta que es necesario insistir mucho para que cumpla sus encargos. (carta a M. Pidal, 10.7.1922, AMP).

Certament, el consignatari dels textos, Ventura Gassol, s'havia lliurat, com és sabut, a l'activitat política i no disposava del temps que allò requeria. Tot i les circumstàncies, tan contràries, van sortir dels quaderns de Gassol dotze textos més, tramesos a Pidal els dies 24 d'octubre de 1922 i el 2 de març de 1923. Deixant a part una versió de *Les noces destorbades* (*La condesita o La boda estorbada*), que és d'Alcalà de Xivert (Baix Maestrat), (9), la resta correspon a la comarca del Baix Camp. Són els textos que publico tot seguit, distribuïts per pobles: núms. 1-5, les Borges del Camp; núms. 6-11, Botarell.

No porten data, però, a judicar pel testimoni de Bohigas, *debieron recogerse hará unos tres años* (carta a M. Pidal, 2.3.1923, AMP). D'altra banda és important de fer observar la preocupació d'aquest per la fidelitat de les còpies: *He revisado las copias que mando. Conservan incluso las características dialectales, que no son siempre constantes* (*Ibid.*) La meua transcripció respecta els textos originals de l'arxiu sense introduir-hi més esmenes que la regularització ortogràfica i la supressió de les cursives. Si no hi ha cap indicació en contra, també la distribució dels hemistiquis i dels espais en blanc pertany a l'original. El lector pot comprovar la correspondència dels números 6, 8, 9 i 11 amb quatre romanços del "Recull de cançons populars..." d'Higini Anglès (10). Atès que entre els mss. de l'AMP i l'edició d'Anglès sovintegen les variants, he considerat oportú d'anotar-les.

1. Els dos germans (0169 La hermana cautiva)

Versió de les Borges del Camp. Informadora, Carme Huguet

- 2 Gran festa feien los moros, los moros en Moreria,
quan anaven a robar la infanta del rei Oliva.
Fan un present a la reina, pensant que s'ho estimaria.
- 4 -Deu-li ofici, senyora, ofici que pugui viure.
-Quin ofici li daré, si per a mi no en tenia?
- 6 -Feu-li anar a rentar els panyos, els panyos a la marina,
mentres anirà i vindrà, los colors frescos perdria.-
- 8 Com més anava i venia, los colors més frescos tenia.

- 10 -Que la torni a su tierra el moro, d'allà on l'havia traída,
que, si el rei moro la veia, d'ella se n'enamoraria.-
Un dia, rentant el[s] panyos, els panyos a la marina,
12 en veu venir un caballero que cristiano li apareixia.
-Déu la guard, la linda mora. -Cristiano, benvingut sia.
14 -Si quiere venir, la mora, con la mia companyia?
-Que en faria dels panyos? -Tirar-los a la marina,
16 i els que són de seda sola llevarlos a la mi silla.
A on quiere anar la mora, a la gropa o en la silla?
18 -En la gropa quiero anar, por ser más a honra mfa.-
Caminaren set jornadas, paraula no se decían,
20 al cap de les set jornadas de amores se'n requerien.
-Olivares, Olivares, quant minvàveu i creixíeu!
22 Cuando los moros me prengueren, semblava una gran vila,
i ara que m'han requitat, me sembles una masia.
24 A la puerta de ca mis padres, arnelles d'or n'hi havia.
-Si és veritat, la mora, los dos hermanos seríem.

2. El fals testimoni (0446 Briana y la sierpe)

Versió de les Borges del Camp. Informadora, Carme Huguet.

- 2 Ella s'estava al balcó, promptly se'n baixa a la sala.
-Com t'ha anat, don Joan, com t'ha anat la dinada?
-Per a mi m'ha anat molt bé, per a tu ha anat molt mala.
4 Si és veritat lo que han dit, promptament seràs matada:
que eres amiga amb el rei, amiga i amistançada.
6 -Jo no hi he parlat mai, més que una sola vegada,
que era un dia anant a missa, que el bon dia me'n donava;
8 com que és palabra de Dios, no podia jo negar-la.
Don Joan, si em vols matar, deixa-me'n pujar a la sala,
10 que n'hi ha un Jesucristo que les ànimes empara;
també empararà la meva, que n'està desemparada.
12 Brillaneta del meu cor, quina dorms, més descansada!
Quan la mare serà morta, limpiaràs-li la cara,
14 posaràs-la en dos plats, l'un d'or, l'altre de plata,
faràs-ne un present al rei que me'n siguis ben parlada.-
16 -Déu lo guard, lo senyor rei, con su corona reala.
Aquí li porto aquest present, que mi madre me l'ha dada.-
18 Pensant-se que era el present, veu la cara de Brillana.
-¿Quién te ha dicho mal de mí, que la muerte te alcanzaba?
20 -Lo dimoni de la reina és causa que jo no tinc mare.
-No t'espantis, Brillaneta, la reina es veurà matada,
22 i ton pare, que l'ha mort, ell se'n veurà penjado,
i tu, hermosa Brillaneta, yo seré tu enamorado.

3. L'adúltera (0234 Albaniña)

Versió de les Borges del Camp. Informadora, Carme Huguet.

- 2 -Sube, sube, caballero, que de mi no hay temor,
mi marido está en las Indias y no volverá más, no.-
Estando hablando esto, su marido ya llegó.
4 -¿Qué tienes, esposa mía, que has mudado de color?
¿Tienes alguno en casa o de mí tienes temor?
6 -No tengo ninguno en casa ni de ti tengo temor;
se me marchó la criada, la más alta y la mejor,
8 y me robaron las llaves, las llaves del tocador.
-Si las tuyas son de plata, de oro las traigo yo.
10 ¿De quién es esta maleta que en la silla veo yo?
-La maleta es de mi tío, mi tío que se marchó.
12 -De quién es este sombrero que en la mesa veo yo?
-El sombrero es de mi tío, mi tío se lo dejó.
14 -¿De quién es este caballo que en la cuadra veo yo?
-El caballo es de mi tío, mi tío se lo dejó.
16 -¿De quién será aquel hombre que en la cama veo yo?
-¡Mátame, esposo mío, la culpa la tengo yo!
18 -Que te mate Dios del cielo, que es aquel que te crió.
Yo me volveré a las Indias y no volveré más, no.

4. Delgadina (0075 Delgadina)

Versió de les Borges del Camp.

- 2 Tres filles tenia el rei, totes tres com una plata,
se n' enamora d'una que Margarida se llama.
-Margarida, filla meva, has de ser mi enamorada.
4 -No lo quiere Dios del cielo ni la Virgen soberana
el ser mujer de mi padre, madrastra de mis hermanas.-
6 Su padre luego mandó que en un cuarto la encerraran,
que no veies sol ni lluna ni claror per [a] mirar-se.
8 Un día sus hermanitos con la pelota jugaron.
-Hermanitos, hijos míos, subidme un vaso de agua.-
10 Su padre luego mandó le suban un vaso de agua.
Cuando abren la puerta, Margarita ja finava.
12 -Margarita, hija mía, Dios te haya perdonada.
Tu te'n vas de camí al cielo, yo me quedo en el pecado.

5. Santa Caterina (0126 Santa Catalina)

Versió de les Borges del Camp.

- 2 La ciutat de Paris, ciutat noble i regalada,
n'hi havia una donzella que Caterina se llama.
Cada jorn que el sol sortia, son pare l'entormentava,
4 que deixés la fe de Déu i prengué la renegada.
Ella sempre deia que no, que en Déu estava posada.
6 Son pare li fa una roda amb gavinets i navalles;
quan la roda està dreta, la santa està arrodillada.
8 En baixa un àngel del cel amb sa corona i sa palma:
-Caterina, puja, puja, puja, que Déu te demana,
10 que te'n vol demanar compte de la teva vida passada.
-Quin compte serà, mi Déu, quin compte serà mi alma?
12 -La vida que tu n'has fet no és bona ni és mala.-
Tres cadires hi ha al cielo per quan Caterina hi vaja,
14 i tres n'hi ha al purgatori pels seus germans i germanes,
i tres n'hi ha a l'infern per son pare i per sa mare.

6. Blancaflor i Filomena (0184 Blancaflor y Filomena)

Versió de Botarell. Informadora, Magdalena Ferrer, 70 anys [v.1920]

- 2 Una viuda se pasea en una sala de peña
con dugues chicas muy guapas, con Blancaflor i Filomena.
-Arquin, ¿cómo no te casas?. No vayas de esta manera.
4 -Prou me'n casaria jo, si em dàveu la Filomena.
-La Filomena no li daré, que n'és muchacha doncella.
6 Prengui la Blancaflor, que tiene más tiempo que ella.-
Ja se'n casa amb Blancaflor i se la lleva a su tierra.
8 Als nous mesos que allí era: -Me'n vaig a casa teva.
[Diré a la teva mare] si vindrà a fer la cena.
10 -Ai, traïdor, que te'n vas a temptar la teva suegra!
I en sent arribant a casa ja la troba al cap de l'escala.
12 -Què em dius de la Blancaflor, Blancaflor, la filla meva?
-La Blancaflor n'està encinta. Vingueu per fer-nos la cena.
14 -Jo no vindré per ara perquè no em trobo gaire buena.
Que vingui la Filomena, que n'és muchacha doncella.
16 -On vols anar [Filomena], a la gropa o a la sella?
-A la gropa vull anar jo per ser més a honra meva.-
18 Al pujando de caballo, la mala enigma li feia;
en trobant-ne un bosc, del camino ja la treia.
20 La ferma en un pino tronco i allí gosava d'ella.
Dels belidos que ella feia, un pastorito la siente.
22 Les enigmes que li feia, papel y tinta pedía.
-La tinta vosté la lleva de la sangre de la lengua,
será una tinta muy buena.-

9

Ella en feia una carta i la tira a l'aire. Sa germana surt al balcó...

Variants d'Anglès 1926 (296-7): 1b omet de; 2a cuan d.mugeres m.guapes; 2b cuan; 3a Arquiu; 4b daven; 6a Blancafort; 8b diu aixís a su mugera; 9a Me'n vaig a casa teva; 9b vindran; 10a que tu; 10b la tu s.; lla om. i; 11b j. l'en t. a l'escalera; 12a que me'n; 13a om. en; 13b vindreu; 14a Que j. n. vinc; 15b la Filomena d.; 16a On vol a muchacha; 16b en g. o en l.s.; 17a en g.; 17b om. a; 18a del c.; 18b ensigna; 19a e. trobant-se dins u.b.; 20b om. i; 21a belitos; 22a los ensignes; 23a De tinta v.l.leva.

Anglès no prosifica l'acabament:

- [25] Ella en feia una carta, prompte a l'aire la tirava;
sa germana surt al balcó .....
- [27] -Qui t'ho ha dit això?
No, que era un àngel del cielo que anava en saga teva.

Observacions: 9a i 16a els claudàtors són de l'original ms.; 2b al ms. figura com a 24a. Ho he restituit al lloc que, per la rima, li pertoca.

7. Els dos germans (0169 La hermana cautiva)

Versió de Botarell

- 2 La verbena de san Juan es verbena de alegría,
su madre, al ver su hija triste, a coger flores la envía.
Estando cogiendo flores, los moros ya la cautivan,
4 la cogen y se la llevan por las montañas arriba.
La reina, cuando la vio, estas palabras decía:
6 -Quitadla de aquí, pronto, quitadla de aquí, Dios mío,
porque, si el rey la viera de ella se enamoraría,
8 ella fuera la estimada y yo la aborrecida.-
La cogen y se la llevan por las montañas arriba.

8. El fals testimoni (0446 Briana y la sierpe)

Versió de Botarell. Informadora, Magdalena Ferrer. 70 anys [v. 1920]

- 2 -Ay, que mi cuerpo se asusta, ay, que mi alma s'espanta!
-No se asusta lo tu cuerpo y ti alma no s'espanta,
que en soy figura del rey, set anys que et vaig a la saga,
4 no he pogut haver de ti más que una sola palabra.-
La traïdora de la reina de dalt del balcó s'ho escoltava.
6 La reina fa un gran convit, tots los condes convidava,
convidava el conde Arquel, que per ell se fa la gala.
8 I en ser que és a mig dinar
llicència pide la reina per dirigir dues palabras,
10 llicència tiene dels condes, ni que siguin tres ni quatre.
-Totes les mujeres dels condes, totes són buenas honradas,
12 sinó la del Conde Arquel,
que n'és molt amiga del rei, amiga i amistançada.-
14 Quan el conde Arquel sent això, cau en terra i es desmaia,
i en ser de tornar en si:
16 -Vaja, vaja, mis criats, a ensellar-me mi caballo,
i no aquell que va corriendo sinó aquell que va volando.-
18 En tres leguas que hi havia, amb un quart se n'hi anava;
en sent arribat allí, la troba al cap de l'escala.
20 -Déu lo guard, lo conde Arquer. Que trob'molt bé la dinada?
-La dinada ja ho ha anat, però per a mi no gaire:
22 allí me n'ets afrontat, a la sala del rey grande.
-Tu, marit, si em vols matar, puja'm a la sala llarga,
24 que hi ha un Sant Cristo de plata que n'és emparador d'ànimes,
que me n'empari la meva que n'és tan desempaada.
26 Deixa'm entrar dins del quarto Brillaneta, petiteta.
Ton pare me'n farà petar el cap: seràs experta a plegar-lo.
28 Posa'l amb un plat de oro, tapa'l amb un plat de plata,
i amb agua de limón me'n limpiarás la cara.
30 Faràs-ne un present al rei, que ta mare t'hi ha enviada,
i en sent arribant allí, que me'n siguis ben parlada.
32 -Déu lo guard, lo senyor rei, con su corona reala.
-Déu la guard, la Brillaneta, dónde va tan endolada?
34 -Aquí n'hi porto un present, que ma mare m'ha enviada.-

- 36 Lo rei destapa els platons, veu la cara de Brillana.
-¡Ay, que mi cuerpo se asusta, ay, que mi alma s'espanta!
La traïdora de la reina ha fet petar el cap a ma mare.
- 38 -No t'espantis, Brillaneta, tu seràs mi enamorada;
ton pare es veurà penjat i la reina escarcellada.

Variants d' Anglès 1926 (284-6): 2b y tu a.n. se espante; 3a omès; 4a haig; 4b més; 7a comte; 8a om. i; 9a demana; 10a comtes; 11a mugeres dels comtes; 11b b.y h.; 12a comte; 14a comte; 15a om. i; 16a els meus; 18a De t. llegües; 19a arribant; 20a comte Arquel; 20b Ha anat m.b.l.d.?; 21a j.ha anat bé; 22a allà; 22b rei; 23b pujem; 25a n'empararà; 26b Brianeta; 31b sigues; 32b quan; 33a Brianeta; 35b Briana; 36a Ai; 36b ai; 37b a una m.; 38a Brianeta; 39b om. i.

9. Bernal Francès (0222 Bernal Francès)

Versió de Botarell. Informadora, Magdalena Ferrer, 70 anys [vers 1920]

- 2 -Jo me'n vaig cap a la guerra, quaranta hores lluny d'aquí,
si ningú truca a la porta, no lo davalleu a obrir.-
A les dotze de la nit ja en truquen a la porta,
- 4 ella mana a les criades que la baixessin a obrir.
Les criades responien:
- 6 -Vagi vostè mateixa, per vostè té de servir.-
S'agafen mano per mano,
- 8 escala amunt se'n pujaven, cap al quarto i a dormir.
En el punto de la noche, ell ne dóna un gran sospir.
- 10 -Què tiene, don Francisco, que no ho solia fer així?
-Ahora estaba pensando quants hijos tienes de mí.
- 12 -Todos son de don Francisco, fora el gran, del meu marit.-
En el punto de la noche, torna a donar un gran sospir.
- 14 -Què tiene, don Francisco, que no ho solia fer així?
-Ahora estaba pensando de què et podia guarnir:
- 16 al cap una glassa blanca i al coll un fil carmesí.
-Tu, marit, si em vols matar,
- 18 deixa'm eixir a la finestra, tres paraules a decir:
"Viudes, casades, fadrines, preneu experiència de mi,
- 20 quan lo vostre marit és fora, no baixeu ningú a obrir.
Pensava obrir a don Francisco i he obert lo meu marit."-
- 22 Li pega tres punyalades, de la darrera va morir.

Variants d' Anglès 1926 (295): 2b no la d.; 6a omès; 7b los dos se'n van al jardí; 8a =7 a; 8b los dos se'n van a d.; 12b del mal m.; 17b deixa'm a la finestra eixir; 18a i b omesos; 21a om. a.; 21b lo mal m.; 22a N'hi p.

10. Guardar silenci (0273 Sufrir callando)

Versió de Botarell.

- 2 -Quan jo n'era petiteta, festejava don Rodrigo,
ara me n'he fet grandeta.
- 4 Mos pares m'hi casaren per llevar més bona vida;
sola como y sola bebo, sola al llit puse [sic] marido.-
Al detrás de la senyora, escoltava don Rodrigo.
- 6 La criada responia:
- 8 -Jo fos de vostè, mestressa, un otro me'n buscaria,
que hi ha cavaller a la corte que per vostè moriria.-
-Què és allò, la missenyora, què és allò, que tanto ruido?
- 10 -És un bruto criado que el respecte m'ha perdido.
-Faci la cuenta, senyora, que se vaya a casa seva.

Observació: 4b sic a l'original.

11. Mambrú (0178 Mambrú)

Versió de Botarell.

- 2 En Francia nació un niño de padres natural,
por no tener padrino, Mambrú se ha de llamar.
Mambrú se fue a la guerra, no sé cuándo vendrá,
- 4 si vendrá por la Pascua o por la Trinidad.

	La Trinidad se acerca,	Mambrú no viene ya,
6	por allá viene un paje	que noticias traerá.
	-Las noticias que traigo	os han de hacer llorar,
8	que Mambrú ya se ha muerto	o lo llevan a enterrar,
	la caja de terciopelo,	la tumba de cristal,
10	encima de la tumba	un ramillete va,
	encima el ramillete	un pajarito está
12	cantando el pío-pío,	cantando el pío-pa.

Variants d'Anglès 1926 (252): 1b padre; 6b interrogatiu; 8b y lo.

Notes

1. Ferré, Rebés, Ruiz, *Cançoner tradicional del Baix Camp i el Montsant*, Barcelona, Altafulla-Centre de Lectura de Reus, 1988.

2. L'any 1953 confessava: *Sin embargo la ardua empresa no ha sido aún realizada, habiéndose publicado tan sólo estudios y más estudios como labor preparatoria (...) Yo, en las páginas siguientes, escudriño la inmensa y fértil región tan apetecida sabiendo que, por mis pecados, no llegaré a beneficiarla.* Veg. *Romancero Hispánico (Hispano-portugués, americano y serfardí): Teoría e Historia*, I, Madrid, E. Calpe, 2a. ed. 1968, pp. IX i XI. És important de recordar que l'any 1945 mossèn Anglès li va oferir la possibilitat de dur-la a terme amb l'Institut Espanyol de Musicologia de Barcelona. De les gestions preparatòries podem inferir la magnitud del projecte: *No es fácil calcular el número de volúmenes que se necesitarán -diu Pidal-. Los romances para publicar son 350 a 400. Las versiones serán unas 18.000...* I encara apunta: *¿Tienen vds. ahí muchas versiones de romances recogidas a la vez que la melodía? ¿Cuántas serán?* (maig 1946, esborrany de carta, AMP). Sobtadament, en novembre de 1946, s'es-

tronca la col·laboració; les relacions entre tots dos continuen essent cordials, però de l'edició conjunta del *Romancero* no se'n torna a parlar més.

3. *Revista de Filología Española*, VII (1920), 229-338.

4. El doctor Rubió, amb qui Menéndez Pidal mantenia una ferma amistat des de 1898, va enviar més endavant algunes versions aplegades personalment a Barcelona d'una informadora de Tamúrcia (Pallars Jussà). Veg. carta del 13.7.1935, AMP.

5. Veg. Higini Anglès, *Contribución de Menéndez Pidal a la musicología española y universal*, *Revista*, IV: 4 (La Coruña 1969), 7-24.

6. Higini Anglès i Pere Bohigas, "Memòria de la missió de recerca de cançons i músiques populars..." dins *Obra del Cançoner Popular de Catalunya, Materials*, I, fasc. 2, Barcelona, Elzeviriana, 1928, pp. 181-258.

7. Van ésser editats per Diego Catalán i Jesús Antonio Cid en *Gerineldo: El paje y la infanta*, 2, dins *El Romancero tradicional de las lenguas hispánicas...* VII, Madrid, CSMP-Gredos, 1975, núms. I-255, I-256, I-260, I-262 i I-268. Suposo que l'elecció del tema encara ve determinada per la influència de l'article de la RFE.

8. N'és l'únic testimoni a la tradició oral peninsular.

Cfr. Diego Catalán et al. *El Romancero Pan-Hispánico. Catálogo General Descriptivo (C.G.R.)* 2, Madrid, ISMP-Gredos, 1982, 127-31.

9. Publicada per Diego Catalán et al., *Romances de tema odiseico*, 2, en "Romancero tradicional de las lenguas hispánicas..." IV, Madrid, CSMP-Gredos, 1970, pp. 246-7, núm. V-288. L'encapçalament de la versió que s'hi edita diu que la van recollir per al Cançoner Popular de Catalunya, la qual cosa és inconciliable amb la data, 1919, anterior a la institució de l'Obra del Cançoner (1922).

10. Higini Anglès, "Recull de cançons populars de la comarca del Camp", dins *IV Certamen del Centre de Lectura de Reus*, vol. III, Reus, Centre de Lectura, 1921 [1926], pp. 243-334. Ho cito a l'apartat de variants de cada versió = Anglès 1926.

Agraïment. Per cloure, vull expressar el més sincer agraïment al doctor Diego Catalán, director de l'Institut Universitari "Seminario Menéndez Pidal", a l'amabilitat del qual dec aquests materials de l'AMP, sota la seva custòdia per decisió testamentària de Ramón Menéndez Pidal.

2. Higini Anglès i la musicologia històrica catalana i hispànica

L'obra musicològica d'Higini Anglès i la música vocal

JOAQUIM GARRIGOSA .
PROFESSOR DEL
CONSERVATORI DE
MÚSICA DE
VILA-SECA I SALOU.
DIRECTOR DE LA CORAL
"ANTICS ESCOLANS DE
MONTSERRAT".

És ben conegut, sobretot d'aquells que d'alguna manera han estat vinculats a la interpretació de la música cantada, que Mossèn Higini Anglès duagué a terme una tasca enorme per tal d'aconseguir la recuperació de gran part del patrimoni musical català i hispànic, el qual durant llargs anys havia restat reclus a l'interior dels arxius.

Val a dir que aquest aspecte de la seva extraordinària labor no és en va el més conegut i divulgat, ja que, en certa manera, podem afirmar que es constitueix en l'eix de la seva dedicació a la musicologia.

Format en un principi a Tarragona i Barcelona, i posteriorment a Alemanya, l'il·lustre musicòleg català va adquirir durant els primers anys del nostre segle una formació molt sòlida amb els impulsors de la musicologia científica. L'estreta vinculació a Felip Pedrell i els posteriors mestres de Friedrich Ludwig i Willibald Gurlitt, determinaren que Anglès afegís a la seva intuïció una metodologia de treball que li havia de permetre dur a terme una obra de pioner que avui se'ns presenta com una pedra de toc de molts dels treballs d'investigació de la història de la música i de

la musicologia de la Península Ibèrica.

Abans de continuar cal, però, destacar que una de les característiques de la seva aportació musicològica consisteix que no es va limitar a la transcripció d'una quantitat gens menyspreable de materials musicals dels segles precedents, sinó que, alhora, va dedicar-se a escriure sobre diverses etapes de l'evolució de la història de la música a Catalunya i als països hispànics en general. D'aquesta manera cal tenir present que encara ara les seves obres i els

ca cantada, i sobretot per la música que es cantava a l'església. No podem oblidar que els seus estudis eclesiàstics, els duagué a terme al mateix moment en què el papa Pius X féu públic el Motu Proprio "Tra le sollicitudini" (1903) on, per influència del treball immens iniciat a Solesmes a finals del segle passat, impulsava definitivament la reforma litúrgica, i amb ella, la important recuperació del cant gregorià, que fou acollida amb entusiasme a casa nostra amb la creació de diversos grups de cant

seus articles, tant els científics com els que foren escrits en pla divulgatiu, tenen un gran interès per poder conèixer l'evolució de la creació musical al nostre país, i també a Espanya. No ens ha d'estranyar, doncs, que en qualsevol estudi sobre la història de la música a Catalunya i a la Península, encara avui dia calgui fer referència als treballs que Mn. Higini Anglès hi dedicà al seu moment, si més no per tal de reafirmar o refusar alguna de les seves afirmacions.

Com a eclesiàstic és normal l'interès de Mn. Higini Anglès per la músi-

gregorià en alguns dels quals col·laborà Mn. Higini Anglès al costat de Mn. Antoni Batlle, Francesc Baldelló, i del seu mestre en paleografia gregoriana i cant gregorià, Dom Gregori M. Sunyol.

L'interès del jove clergue per la música sagrada (havia estat ordenat sacerdot el 1912) era evident, i decidí fer-ne objecte de dedicació de la seva vida. De les col·laboracions inicials amb Pedrell, en sortí ja l'any 1921 la publicació de *Els Madrigals i la Missa de Difunts d'En Brudieu* i seguidament, el mateix any, el *Catàleg dels Manuscrits Musicals*

de la Col·lecció Pedrell. De fet, ja havia publicat alguns estudis menors, entre els quals *Les Cantiques del Rei N'Anfós el Savi* havia de ser el pròleg de la que al cap de molts anys es convertiria en una de les seves obres cabdals. Des de 1917 havia estat nomenat, per consell de Felip Pedrell, director de la Secció de Música de la Biblioteca de Catalunya, la qual cosa va significar un pas important en l'ordenació i selecció de nous materials d'aquesta important biblioteca i també un gran impuls per a les publicacions específicament musicals de la Institució. Entre els anys 1926 i 1932 Anglès tornà a l'obra polifònica amb l'edició de l'obra completa de les obres de Iohannis Pujol, músic català de començaments del XVII.

L'any 1931 la Biblioteca de Catalunya publicava una de les obres més clàssiques d'Anglès, *El Còdex Musical de Las Huelgas*, on, a més de donar una acurada transcripció d'aquell important manuscrit que avui dia els musicòlegs tornen a valorar com una de les més interessants, fa una introducció importantíssima i molt documentada sobre l'estudi de la música i els principals monuments musicals de l'Edat Mitjana espanyola.

És evident que aquesta obra sols és el pròleg de la segona gran contribució d'aquest musicòleg, potser l'obra més important i clàssica de la musicologia catalana. Ens referim a *La Música a Catalunya fins al*

To, 20, f. 30 a-d
 E₂, 20, f. 32 a-b
 E₁, 20, f. 46 d-47 a

Vir-ga de Jes-
 co-mo me-re-ces, et sen

segle XIII. En aquesta obra publicada el 1935 pel Departament de Publicacions de la Biblioteca de Catalunya, Anglès fa un estudi de gran interès sobre els inicis de la música a la Catalunya medieval des de l'època tardo-romana i visigòtica fins a l'època dels trobadors, sense oblidar tots els elements litúrgico-musicals que intervenen en la creació musical d'aquests segles, ni tampoc els autors, les estructures i els gèneres, el corpus de manuscrits conservats, etc. És fins ara el llibre més documentat i aprofundit d'aquesta llarga etapa cultural catalana. Malgrat que algunes poques afirmacions presenten avui un cert desfasament, pensem que, si es reedités alguna de les seves obres, hauria de ser aquesta, ja que, malgrat que la va escriure l'any 1935, té una gran vigència. I més encara si tenim present que a part d'un estudi molt complet de la música medieval catalana, en aquesta obra s'ofereix un corpus força interessant de transcripcions musicals, tant monòdiques com polifòniques.

Amb la guerra civil, l'orientació dels treballs de Mn. Higiní Anglès canvià de forma substancial. Alguns estudis que havia anunciat reiteradament en diversos dels seus treballs, no els arribà a dur mai a terme malgrat la seva provada capacitat per a fer-ho.

És el cas, per exemple, de la continuació dels seus estudis sobre la música medieval catalana que d'aquesta manera quedaren reduïts a alguns treballs que podem qualificar com a menors en la seva producció.

Però la música vocal hispànica es veié afavorida per aquest canvi temàtic, de manera que fou precisament el musicòleg català el qui oferí les grans produccions musicològiques que avui podem considerar modèliques dins el seu gènere. Ja al davant de l'*Instituto Español de Musicología*, amb seu al *Consejo Superior de Investigaciones Científicas* de Barcelona, havia de publicar una quantitat important de volums amb material que avui dia encara es considera de primer ordre.

-*La música en la Corte de los Reyes Católicos* (1941-1951) on reeditava, amb més encert que l'anterior edició de Barbieri, el famós *Cancionero Musical de Palacio*.

-*La música en la Corte de Carlos V* (1944) on trobem editat el *Libro de Cifra Nueva* de Luís Venegas de Henestrosa.

-*Recopilación de Sonetos y Villancicos a cuatro y a cinco de Juan Vásquez* (1946).

-*Cristóbal Morales. Opera Omnia* en quatre volums (1952-64).

-*Mateo Flecha: Las*

Ensaladas (1954)

-*Tomás Luís de Victoria. Opera Omnia* (1965-68).

Només amb el que acabem de citar ja queda patent l'extrema importància d'aquest investigador català, del qual ja hem afirmat que és cabdal per a entendre la història de la música hispànica.

No podem deixar de citar el tercer monument d'estudi històrico-musical, que en certa manera fou el seu testament musicològic. Ens referim a *La música de las Cantigas del Rey Alfonso el Sabio* (1943-58) on Anglès fa un detalladíssim estudi sobre aquest monument poètico-musical medieval amb gran profusió de dades literàries, musicològiques i històriques. Malgrat les crítiques que aquest immens treball ha pogut rebre, mereix ser sempre tingut en compte per la important aportació que significa en tots els sentits.

També mereixen menció especial tot el conjunt de publicacions que féu a les principals revistes científiques, on en moltes ocasions donava transcripcions d'obres musicals, tant monòdiques com polifòniques, de l'època medieval i del Renaixement, i també estudis històrics sobre les principals etapes de la música a Catalunya i a Espanya. Entre aquests estudis voldríem destacar els següents:

-*Les melodies del trobador Giraut de Riquier* (1926)

-*Les cantiques del Rei N'Anfós el Savi* (1927)

-*La música medieval en Toledo hasta el siglo XI* (1938)

-*La música en la Corte del Rey Don Alfonso V de Aragón* (1939)

-*La música Española desde la Edad Media hasta nuestros dias* (1941)

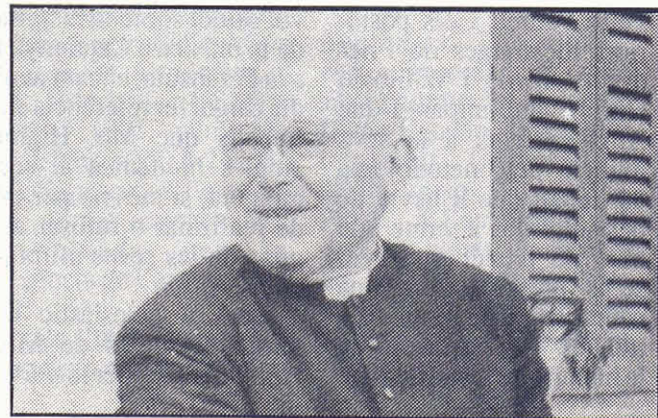
-*La notación musical española de la segunda mitad del siglo XV* (1947)

-*Cristóbal de Morales y Francisco Guerrero* (1954)

-*El "Llibre Vermell" de Montserrat y los cantos y la danza sacra de los peregrinos durante el siglo XIV* (1955)

Per acabar, cal dir que des del *Pontificio Istituto di Musica Sacra* de Roma es preocupà activament per la música religiosa, i pel seu desenvolupament, recuperació i dignificació, i per això lluità de forma continuada des de la palestra dels congressos i revistes especialitzades. Però hagué d'assistir amb amargor als canvis ocasionats pel Concili Vaticà II que significà la renovació del cant litúrgic amb la utilització de les llengües vernacles en la litúrgia substituint el llatí. L'apartament sistemàtic del cant gregorià i la polifonia religiosa dels centres de culte feren patir molt Mn. Higiní, que hagué de veure com el cant religiós secular de l'església era bandejat sense que es disposés d'un recanvi prou adient.

Malgrat tot, la seva obra resta com a testimoni d'un treball infatigable d'aquest català universal que treballà per la música sense descans.

L'obra musicològica d'Higini Anglès en la música instrumental per a orgue

VICENT ROS
DIRECTOR-CATEDRÀTIC
D'ORGUE I CLAVECÍ DEL
CONSERVATORI SUPERIOR
DE MÚSICA DE VALÈNCIA.
DIRECTOR DE
L'INSTITUT VALENCIÀ
DE MUSICOLOGIA.

L'extraordinària personalitat i capacitat de treball de monsenyor Anglès propicià que les seves investigacions musicològiques s'endinsaren en no pocs aspectes de l'àmplia varietat d'especialitats de la ciència musicològica, essent els treballs sobre la música de tecla hispànica dels segles XVI i XVII uns dels preferits i més gratificants.

Aquesta temàtica, la va tractar àmpliament sota diversos aspectes, des de l'amena conferència fins a la densa ponència de congrés, fruit tot això de les seves transcripcions d'obres inèdites i dels corresponents estudis complementaris. La seva bibliografia sobre aquest tema és ben significativa i certifica el que acabem d'anotar.

Tanmateix, allò més fonamental del que tractem es pot destriar en la producció musicològica d'Anglès en tres grans blocs, o siga, els treballs sobre Cabezón, Cabanilles i l'Antologia d'organistes espanyols del segle XVII.

El fet d'escriure aquestes ratlles des de València, i sobretot, mirant de seguir l'ordre cronològic de l'edició d'aquests treballs, ens obliga a canviar l'ordre abans esmentat i començar parlant dels treballs d'Anglès sobre l'organista d'Alghemesí (Ribera Alta del Xúquer), centrats pràcticament sobre l'inici de la publicació de l'*Opera omnia* en 1927 d'aquest insigne organista, el qual va romandre en

Tiento 75

The image shows a musical score for 'Tiento 75'. It consists of two staves. The top staff has a treble clef and contains several measures of music with notes and rests. A measure in the middle of the top staff is enclosed in a box with the number '5' above it. The bottom staff has a bass clef and contains several measures of music with notes and rests. At the end of the bottom staff, there is a measure enclosed in a box with the number '15' below it.

el món dels vius entre 1644 i 1712.

Des de molt jove s'interessà Anglès en l'obra organística de Cabanilles, preparant acuradament l'edició d'aquesta *Opera omnia* en diversos volums, dels quals en va donar a conèixer quatre els anys 1927, 1933, 1936 i 1956. El cinquè, que tenia en preparació, no el va publicar i va editar-lo la Biblioteca de Catalunya trenta anys més tard, en 1986, a cura de J. Climent.

Aquest ha estat el treball monogràfic més important i significatiu d'Anglès sobre un organista, tant pel que fa a l'extensió com a l'originalitat. Efectivament, el tema amb prou feines havia estat esbrinat lleugerament per un altre gran musicòleg català, Felip Pedrell, a qui van copiar pràcticament els pocs que es van interessar per aquesta figura i la seva obra, com ara Mitjana, Eslava o Saldoni, entre pocs altres.

Anglès va establir les línies bàsiques de la biografia de Cabanilles, que després d'algunes dècades només s'han pogut enriquir amb un parell de documents, molt valuosos per altra banda, que afecten el seu criteri com a *visurador* d'orgues, i que s'han donat a conèixer a la revista trimestral "Cabanilles", números 2-3 i 7, de-

dicats a estudis monogràfics sobre els orgues de les parròquies de la ciutat de València sota l'advocació de St. Martí i de St. Joan del Mercat.

Al marge però de l'aportació d'Anglès per a compondre els principals trets biogràfics de Cabanilles, cal valorar sobretot la transcripció de tantes obres d'aquest organista de la catedral de València, decisiva per a conèixer aquesta gran figura de la nostra música, que evidentment va marcar molt la producció organística del seu temps.

Llàstima que la magnitud d'aquesta tasca no li permetés acabar-la, i són els seus inestimables col·laboradors durant llargs anys d'afany conjunts, mossèn Josep M. Llorens Cisteró -fins a dates ben recents director a Barcelona de l'Institut de Musicologia del C.S.I.C., càrrec que anys anteriors havia tingut monsenyor Anglès-, i el P. Julián Sagasta Galdós, organista de la basílica de Santa Maria la Major, a Roma, els qui en aquests moments treballen l'obra inacabada sobre Cabanilles. Mn. Llorens ja en 1986 donà a conèixer el primer volum dels tres que integren els versos per a orgue de Cabanilles a càrrec de l'Institut de Musicologia esmentat, i el P. Sagasta, que ja en

1983 havia donat a conèixer, a càrrec del mateix Institut, un quadern amb quatre obres de Cabanilles, començà en 1986 a fer conèixer les obres inèdites del gran organista en la col·lecció "Música de tecla valenciana", iniciada per l'Institut Valencià de Musicologia, de la Institució Valenciana d'Estudis i Investigació (IVEI), i de la qual fins ara han aparegut tres volums.

Seguint l'ordre d'aparició d'aquestes publicacions cal centrar la nostra atenció en les obres de Cabezón. En 1944 quan Anglès donà a conèixer unes quaranta obres d'aquest organista de l'emperador Carles V i Felip II, en incloure en el gran treball sobre la música a la Cort del primer, el *Libro de Cifra Nueva* de Luys Venegas de Henestrosa, el qual no s'havia tornat a reeditar després d'imprimir-se per primera vegada en 1557. L'èxit d'aquesta edició fou ben notori, i es va tornar a reeditar en 1964.

La celebració del IV centenari de la mort d'Antonio de Cabezón dos anys més tard, en 1966, fou l'efemèrides que va propiciar l'edició de les *Obras de música para tecla, arpa y vihuela... recopiladas y puestas en cifra por Hernando de Cabezón su hijo* (Madrid, 1578). Aquesta

obra que el mestre Pedrell ja havia transcrit i publicat en 1895, demanava una revisió segons les normes més recents de la musicologia moderna, i monsenyor Anglès afrontà aquest treball que realitzaria dècades enrere el seu mestre; va retre, així, un homenatge a un dels organistes pels quals sentia una gran estima. En aquests tres volums publicats per l'Institut de Musicologia del C.S.I.C., deixà d'incloure, per diverses raons, les obres de Cabezón, creades sobre la base de cançons i motets de grans mestres flamencs, treballs que ha realitzat per a la mateixa Institució anys més tard Maria A. Ester Sala, i s'han publicat en 1974.

El tercer bloc d'aquests treballs d'Anglès de què parlàvem al principi és integrat per les transcripcions d'obres de diversos organistes espanyols del segle XVII, que va donar a conèixer a través dels quatre volums que van integrar la seva *Antología de organistas españoles del siglo XVII*, els quals amb gran regularitat van anar apareixent els anys 1965, 66, 67 i 68 a càrrec del diverses vegades esmentat Institut de Musicologia del C.S.I.C.

Aquí Anglès va dedicar

l'atenció a diversos autors ja força coneguts, com el mateix Cabanilles, que anys abans ell publicara, tot i que apareixen obres inèdites fins aleshores, o Correa d'Arauxo que el gran musicòleg i estret col·laborador d'Anglès Santiago Kastner publicara anys enrere. Aguilera de Heredia o Joseph Ximenez, com també Clavijo, apareguts en altres antologies, alguna bastant antiga com la de Pedrell, capten l'atenció del nostre musicòleg, al costat d'autors gairebé desconeguts fins aquell moment: Bruna, Baseya, Bernabé, Duron, Menalt, Perandreu, Sebastian i Xaraba, entre una quantitat de certa consideració d'obres d'autor anònim, tot indicant alguna possible identitat per esbrinar.

Aquesta ha estat a grans trets una panoràmica sobre el treball d'Anglès en aquest apartat de la musicologia. Cal però contemplar, i això ja és més complex, els treballs que si bé no han estat realitzats directament o físicament per ell mateix, en definitiva n'ha estat l'inspirador i la guia que calia tenir en compte. Podem indicar un exemple ben evident, com ara la transcripció de Robert Gerhard dels sis Quintets per a instruments d'arc i

Tiento 71

orgue o clave obligat, publicats en 1933 per la Biblioteca de Catalunya, amb una introducció i estudi de l'aleshores jove monsenyor Anglès.

D'aquest interès d'Anglès per les obres per a teclat juntament amb d'altres instruments, que gairebé no va tenir temps de treballar, s'han beneficiat els seus successors que arreu de la Península han

continuat l'esbós d'aquell treball.

Sense Anglès no existirien molts treballs posteriors que han fet que la literatura hispànica per a tecla, sobretot dels segles XVI i XVII, no hagi restat per més temps entre la pols i l'oblit dels arxius. La transcendència del seu treball, en posar a les mans de nombrosos organistes les seves edicions d'aquest repertori, li ha suposat un dels esforços més gratificadors, perquè a través de la litúrgia, els concerts i sobretot els enregistraments discogràfics, aquest repertori s'ha universalitzat, i ha arribat a una quantitat de gent que els propis autors mai no pogueren imaginar ni tan sols remotament. A l'homenatge que bé mereix monsenyor Anglès en aquesta celebració del primer centenari del seu naixement, no podien restar estranys els organistes ni els amants d'aquest instrument i el seu repertori, per la ingent tasca desenvolupada per ell; cal que tots fem un esforç per continuar-la.

16

Musici Organici

Johannis Cabanilles
(1644-1712)

OPERA OMNIA

primo in lucem edita cura et studio

HIGINII ANGLÈS, pbri. (†),
nunc eius exemplo adlaborata prosecutaque

a JOSEPHO CLIMENT, can.
organico Valentinae Sedis

VOLUMEN V

La tasca musicològica d'Higini Anglès

FRANCESC BONASTRE
CATEDRÀTIC DE
MUSICOLOGIA DE LA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA
DE BARCELONA.
DIRECTOR DEL CONGRÉS
INTERNACIONAL "HIGINI
ANGLÈS I LA
MUSICOLOGIA
HISPÀNICA".
DIRECTOR DE L'INSTITUT
UNIVERSITARI DE
MUSICOLOGIA "JOSEP
RICART I MATAS".

Aquest any 1988 s'escau el centenari del naixement d'Higini Anglès, musicòleg de dimensió internacional nascut a Maspujols (Baix Camp) el primer de gener de 1888. Amb aquest motiu, diverses institucions del nostre país n'han fet recordança, dedicant actes d'homenatge a la seva memòria, dins les variades facetes de la seva rica personalitat d'home, de sacerdot i d'investigador.

Una de les primeres commemoracions fou l'organitzada pel Centre de Lectura de Reus, que recordo amb gratitud per la gentilesa que tingué aquesta entitat de convidar-me a parlar del perfil musicològic d'Higini Anglès. Vaig anunciar en aquella ocasió -el 7 de maig- la llavors propera realització d'un Congrés Internacional dedicat al tema "Higini Anglès i la musicologia hispànica", el qual es dugué a terme en el transcurs dels dies 26-29 de setembre passat a Barcelona i Tarragona, amb un simpàtic epíleg a Maspujols.

He volgut esperar que es fes el Congrés per redactar aquestes breus pàgines, per diverses raons, la principal de les quals és la constatació de la vigència internacional de la seva obra. D'aquesta manera, allò que jo digui no posseirà pas el valor d'un testimoni personal, amb el risc

d'abocar-se a emetre judicis parcials, sinó que en certa manera, esdevindrà el ressò de l'opinió d'un centenar d'experts, els quals, vinguts d'arreu del país, d'Espanya i d'Europa, ens congregarem per analitzar i revisar el sentit de la seva obra.

Dos són els aspectes fonamentals que configuren la personalitat investigadora d'Higini Anglès: l'estructuració d'una idea amb sentit de globalitat, i els poderosos mitjans de la seva voluntat per dur-la a terme; sense això no es podria comprendre el sentit pregon de l'articulació de la seva obra.

Altrament, Anglès degué l'oportunitat d'haver pogut desenvolupar la seva vocació intel·lectual a la visió de diverses persones que intuïren en ell la força colpidora d'un ideal, i que en moments decisius de la seva vida estigueren a l'aguait, fent-li costat: Mn. Miquel Rué en els anys d'aprenentatge al Seminari de Tarragona; Felip Pedrell, el canonge Carles Cardó i el futur cardenal Vidal i Barraquer l'any 1912, mercès a l'actitud dels quals Higini Anglès pogué ampliar els seus estudis musicals a Barcelona, i més tard, el P. Gregori Sunyol i el Dr. Rubió, aquest darrer, director de la Biblioteca de Catalunya, la primera institució que acollí Anglès com a investigador i cap de la secció de Música.

El nostre musicòleg sempre es mostrà agraït i obligat envers ells, volent apartar d'ell mateix la gràtua imatge d'un *self-made man* i reconeixent la generositat espiritual dels seus creditors, la qual s'amplià anys després, als professors Gurlitt i Ludwig de les universitats de Friburg i Göttingen.

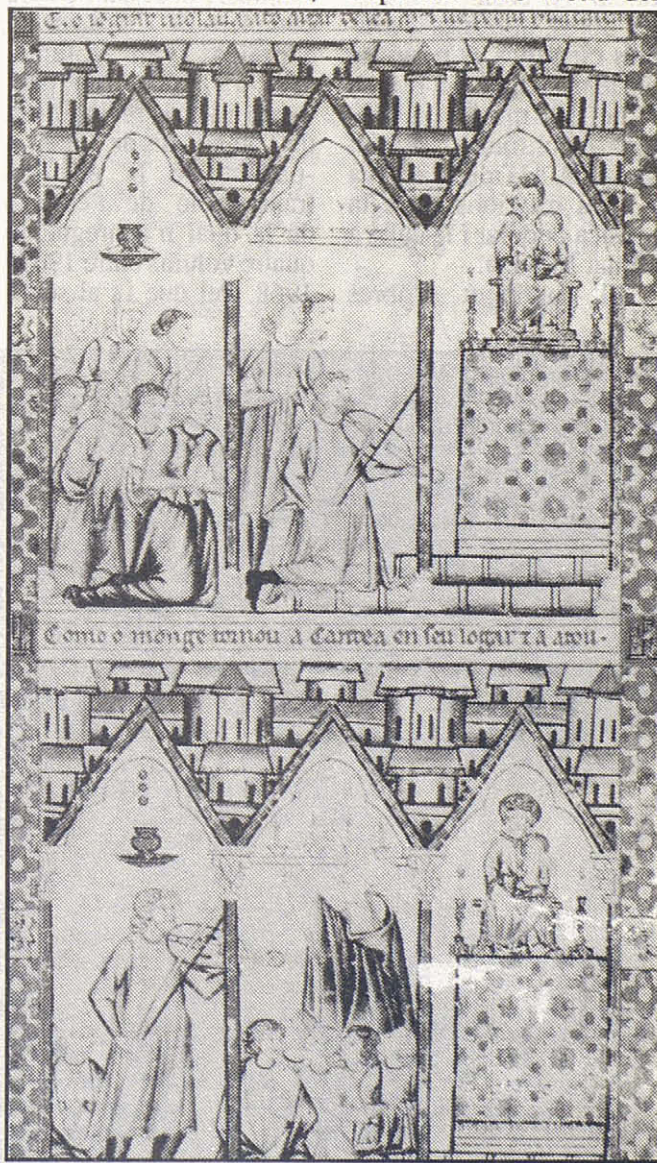
Aquesta influència gradual enriqué la visió crea-

dora d'Anglès, enfortint la seva personalitat i vigoritzant la sedimentació dels coneixements adquirits. Tanmateix, la seva obra respon, fil per randa, a aquest procés d'òsmosi: gairebé tots els temes centrals del seu estudi posseeixen una triple lectura: la realitat catalana com a punt de partença, les seves relacions peninsulars i l'entrocament amb Europa.

Dins la temàtica general de la producció musicològica d'Higini Anglès destaquen, sobretot, les obres dedicades a l'Edat Mitjana i al Renaixement; pel que fa al primer apartat, cal reconèixer en ell el ressò de la formació humanística rebuda al seminari,

i també la influència del refluoriment del gregorià i el fet que aquests estudis esdevien bàsics a les universitats alemanyes on ell acabà la seva etapa de formació. Quant al Renaixement, es justifica per la il·lació amb molts dels pressupòsits del tema anterior, i també per la descoberta de materials inèdits o deficientment coneguts, que esperonaren Higini Anglès a la seva recerca i replantejament.

Set grans publicacions es refereixen a la música medieval: els tres d'*El Còdex Musical de Las Huelgas* (Barcelona, 1931), el de *La Música a Catalunya fins al segle XIII* (Barcelona, 1935; reimpressió amb motiu del

Congrés Internacional, *id.*, 1988), i els tres altres dedicats al tema de les Cantigues d'Alfons el Savi (Barcelona, 1943, 1958 i 1964); cal esmentar, a més, l'estudi i la transcripció d'*El Llibre Vermell de Montserrat* el 1955 (1). Avui dia, alguns dels temes llavors publicats han estat ja superats, fins i tot pel mateix Anglès; però la solidesa i la vàlua de les obres resta encara vigent, fins al punt d'haver-se convertit en una referència clàssica, sense la qual no es pot bastir cap altra versió ulterior.

Anglès posà els ciments d'aquesta matèria a casa nostra, treballant amb les fonts i interpretant sistemàticament allò que de vegades havia estat fruit de l'aproximació o de la intuïció. Al costat d'aquestes obres, dotzenes d'articles científics es referiren als temes citats, i a més, a la notació musical monòdica i polifònica, al cant gregorià, a la música jueva i a les relacions entre la música popular i la culta a l'Edat Mitjana.

El contingut d'obres

referides al Renaixement arriba al nombre de vint-i-dos volums d'estudis i transcripcions musicals, acompanyats també de gran quantitat d'articles que contornegen aquesta matèria. Amb *Els Madrigals i la Missa de Difunts d'En Brudieu* (Barcelona, 1921), feta en col·laboració amb Felip Pedrell, enceta els estudis d'aquest període, que continua amb els tres volums de *La Música en la Corte de los Reyes Católicos* (1941, 1947, 1951), on transcriu de bell nou el *Cancionero Musical de Palacio*; *La Música en la corte de Carlos V* (1941); l'obra en romanç de Juan Vázquez (1946); les *Ensaladas* de Mateu Fletxa (1955) i els tres volums dedicats a Cabezon (1966). Mentrestant, retornà a la música religiosa, publicant l'obra completa de Cristòbal de Morales (vuit volums, 1952-1971; el darrer, pòstum) i inicià la revisió de la de Tomás Luis de Victoria -partint de la primera transcripció de Pedrell-, de la qual n'aparegueren quatre volums entre 1965 i 1968. Pel que fa al sentit

d'aquestes obres, Anglès refermà la primacia d'alguns dels trets del Renaixement hispànic damunt la d'altres contrades europees, aprofundint sempre en la dimensió internacional del programa renaixentista. Per altra banda, féu objecte del seu estudi els temes més importants de la música del Renaixement: litúrgica, profana i instrumental.

Bé que el Barroc no fou objecte de la seva dedicació principal, Higiní Anglès contribuï significativament a l'estudi de la música d'aquesta època, en la qual excel·liria després el seu deixeble Miquel Querol. Els dos volums de les *Opera Omnia* de Joan Pujol (Barcelona, 1926, 1932), que romanen sense represa, els quatre de la música d'orgue de Joan Cabanilles (*Id.* 1927, 1933, 1936 i 1956) (2) i els quatre de l'*Antología de organistas españoles del siglo XVII* (1965-1968), són una bella mostra del seu interès per aquest tema.

Encara cal esmentar els seus treballs de camp en la recollida de cançons tradi-

cionals de Catalunya, les tasques de catalogació i les nombroses col·laboracions internacionals, tant les personals com les col·lectives. Tot plegat ens dona un perfil ric i equilibrat de la seva producció musicològica.

He dit al començament, que Higiní Anglès bastí un concepte i el serví amb eficàcia. Si hom contempla els tres centres on desenvolupà la seva tasca científica, s'adonarà de la fiabilitat de l'asserció: la Biblioteca de Catalunya, de la qual fou nomenat cap de la Secció de Música l'any 1917, continua recordant l'empenta inicial que hi donà; l'*Instituto Español de Musicología* del CSIC (avui, Unitat Estructural d'Investigació de Musicologia), fundat i dirigit per ell el 1943, manté les publicacions inaugurades per Anglès, i l'esperit de treball que el caracteritzà; el *Pontificio Istituto di Musica Sacra* de Roma s'enriquí amb la càtedra de Musicologia creada per ell poc després d'ésser-ne nomenat President.

Catalunya ha fet bé recordant la seva obra. Però no n'hi ha prou; cal que el seu exemple ens esperoni per a poder treballar amb intel·ligència i regularitat, lemes que Anglès feu seus i que esdevenen l'única garantia per a endegar l'obra ben feta.

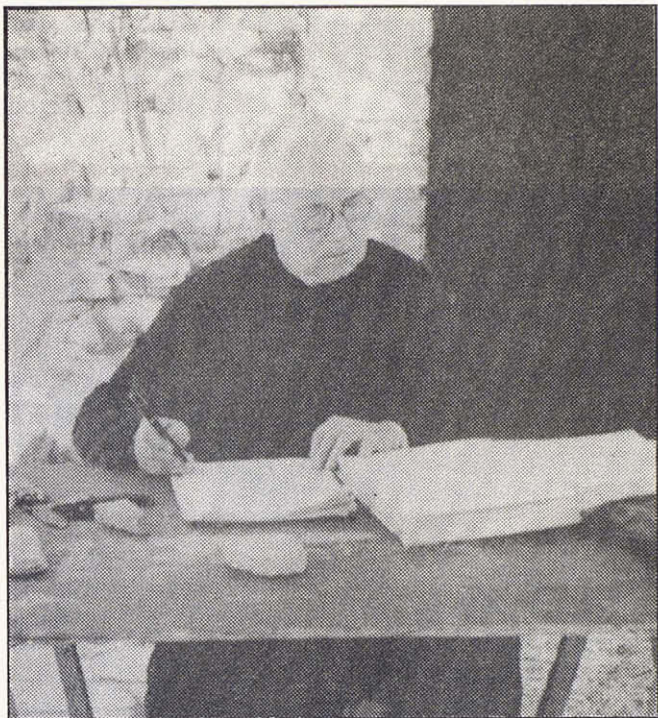
Notes

1. El títol exacte és: "El *Llibre Vermell* de Montserrat y los cantos y la danza de los peregrinos durante el siglo XIV". *Anuario Musical*, X (1955), 45-78.

2. La sèrie de l'obra completa per a orgue de Joan Cabanilles ha trobat un continuador en Josep Climent, el qual el 1986 publicà, a la Biblioteca de Catalunya, el volum V; es propea l'edició dels restants, fins a la cloenda de l'obra total.

Cronologia biogràfica i bibliogràfica d'Higini Anglès (1)

JORDI DOLÇ I CARTANYA

1888 Neix a Maspujols (Baix Camp). *Exposició Universal de Barcelona*.

1898 *Guerra contra els EE.UU.*

1899 Ingressa al Seminari Diocesà de Tarragona.

1909 *Setmana Tràgica a Barcelona*.

1912 Rep l'ordre del Presbiterat. Coneix Felip Pedrell. Es trasllada a Barcelona.

1914 *I Guerra Mundial (fins al 1918)*. *Mancomunitat de Catalunya*.

1915 Col·labora a la Biblioteca de Catalunya. Fundació "Associació Gregoriana". *I Congrés Litúrgic de Montserrat*.

1916 Funda l'"Schola Cantorum" de Santa Madrona.

1917 Nomenat Cap del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya. *Mort d'Enric Prat de la Riba*. *Revolució russa d'octubre*. "El cant de la Sibil·la" (a Vida Cristiana)

1918 Recorre la península buscant documents de música antiga.

1920 Publica material recollit recerca folklòrica. "Melodies populars religioses" (a Vida Cristiana).

1921 Col·labora en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. *Desastre d'Annual*. Catàleg dels Manuscrits musicals de la Col·lecció Pedrell.

1922 Mort de Felip Pedrell. *Marxa de Mussolini sobre Roma*. "L'epístola farcida de St. Esteve" (a Vida Cristiana).

1923 Marxa a estudiar a Alemanya (Friburg i Göttingen). *Dictadura del general Primo de Rivera (fins al 1930)*.

1924 Estada a la Mútua Escolar Blanquerna.

1925 *Supressió Mancomunitat de Catalunya*. Els cantors i organistes franco-flamencs i alemanys a Catalunya.

1926 "Les melodies del trobador Guiraut Riquier", (Est. Univ. Cat.). "Recull de cançons popu-

lars de la comarca del Camp" (Certamen Centre de Lectura).

1927 Professor d'Història de la Música del Conservatori del Liceu de Barcelona. "Una col·lecció de polifonia del segle XVI" (a Est. Univ. Cat.)

1928 *Fets de Prats de Molló*. "Memòria de la missió de recerca realitzada a les comarques Solsoniana i Berguedana" (OCPC).

1929 "*Crac*" de Wall Street, i *Exposició Universal de Barcelona*. Dos tractats musicals de música figurada.

1930 Participa en el Congrés Internacional de Musicologia de Lieja.

1931 *Proclamació de la II República espanyola i de la Generalitat de Catalunya (F. Macià)*. El Còdex musical de las Huelgas.

1933 Encarregat a secció Història de la Música a la Universitat de Barcelona. President Societat Internacional de Musicologia. Acadèmic corresponent a Barcelona de la "Real Acad. de Bellas Artes de S. Fernando". *Accés al poder d'Adolf Hitler*. *Mort de Macià (L. Companys)*. Antoni Soler (1729-1783)...

1934 *Fets del 6 d'octubre*.

1935 La Música a Catalunya fins al segle XIII.

1936 Organitza el Congrés Internacional Musicologia de Barcelona. Marxa exiliat a Alemanya. *Guerra civil espanyola (1936-1939)*.

1939 Torna a Catalunya. *II Guerra Mundial (fins el 1945)*.

1940 Biblioteca de Catalunya a l'Hospital de la Sta. Creu. *Mort de Companys (J. Irla)*.

1941 Membre adjunt Institut d'Estudis Catalans. La música en la Corte de los RR.CC.

1943 Director Institut Espanyol de Musicologia. Numerari Institut d'Estudis Catalans. Las Cantigas de Santa Maria de Alfonso X el Sabio.

1945 *Bombardeig atòmic sobre Hiroshima i Nagasaki*.

1946 President del Pontificio Istituto di Musica Sacra (Roma). Catàleg musical de la Biblioteca Nacional de Madrid.

1947 Prelat domèstic de Sa Santedat. *Referèndum i Llei de Successió*.

1948 Consultor Santa Congregació de Ritus. "Guerra freda" Comença la desconolització. El òrgano de la Catedral de Lérida en 1543-1556.

1951 Distinció del Papa.

1953 *Concordat amb la Santa Seu*. Cristobal de Morales. Opera Omnia.

1957 Medalla d'Or de la ciutat de Barcelona. Medalla d'Argent de la Dip. Prov. de Barcelona. *Llançament del primer "sputnik"*.

1958 Gran Creu d'Isabel la Catòlica. Pronotari Apostòlic.

1961 *Concili Vaticà II (acaba el 1965)* L'ordre de Sant Jordi durant els segles XIII i XIV.

1966 *Referèndum i Llei Orgànica de l'Estat*. Antoni de Cabezón, su vida y su obra.

1969 Mor a Roma

Notes

1. Vegeu Jordi Dolç i Cartanya, *Higini Anglès (1888-1969)*. Tarragona, Edicions El Mèdol, 1988.
2. *Marquem en cursiva els esdeveniments històrics*.